

ЛІТЕРАТУРА

1. Шапкин А. С. Экономические и финансовые риски. Оценка, управление, портфель инвестиций. 2-е изд. Москва: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2003. С. 198.
2. Шелопаев Ф. М. Инвестиционные риски и методы их определения. Известия Тульского государственного университета. *Экономические и юридические науки*. 2011. № 2(1). С. 115–122.
3. Чайкін І. Б. Правове регулювання страхування ризиків на ринках фінансових послуг : монографія / І. Б. Чайкін. Харків: Юрайт, 2012. 184 с.
4. Бланк И. А. Управление финансовыми рисками. Киев: Центр-Ника, 2005. 600 с.
5. Бланк И. А. Управление инвестициями предприятия. Киев: Ника-Центр, Эльга, 2003. 480 с.
6. Никифоров А. Є. Класифікація інноваційно-інвестиційних ризиків у системі прийняття управлінських рішень. *Бізнес Інформ*. 2015. № 1. С. 8–14.
7. Греськів І. Р. Характеристика інвестиційних ризиків та особливості процесу управління ними. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4052>.

ЩОДО СУТНОСТІ ФІНАНСОВИХ КОМПАНІЙ ТА СПЕЦИФІКИ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ

Савчук Олександра Олександрівна
*здобувач НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України*

Глібко Сергій Васильович
*науковий керівник, кандидат юридичних наук, доцент
директор НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку
НАПрН України*

At the present stage of development of the national legal system, a number of conflict issues and gaps in the regulatory regulation of financial companies are observed. In particular, their relation with financial institutions and credit companies, as well as our credit operations. This causes an urgent need for legislative regulation of this industry. It is necessary to carry out a comprehensive

and comparative analysis of the state of legal regulation of the economic activities of financial companies, which is the purpose of this study.

Keywords: credit institution, lending, loan, financial company, financial institution.

На сьогоднішньому етапі розвитку національної правової системи наблюдалося ряд колізіонних питань і пробелів в при нормативному регулюванні фінансових компаній. В частині, стосовно їх співвідношення з фінансовими установами і кредитними компаніями, а також здійсненнями ними кредитних операцій. Це викликає настоятельну потребу в законодавчому врегулюванні цієї галузі. Необхідно здійснити комплексний і порівняльний аналіз правового регулювання господарської діяльності фінансових компаній, що і є метою цього дослідження.

Ключеві слова: кредитна організація, кредитні операції, заєм, фінансова компанія, фінансова установа.

Виклад основного матеріалу. Довготривалі кризи, які паралізують банківську систему України призвели до збільшення фінансових компаній, які частково задовільняють своїми послугами споживачів на вивільнених від банківських послуг секторах банківських послуг.

Відповідно до ч. 3. ст. 5. Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» (далі – Закон України «Про фінансові послуги») надавати фінансові кредити за рахунок залучених коштів має право на підставі відповідної ліцензії лише кредитна установа. У зв'язку з цим стоїть питання про співвідношення поняття «фінансова компанія» та «кредитна установа».

Як відмічено в п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги»: «кредитна установа – фінансова установа, яка відповідно до закону про діяльність відповідної фінансової установи має право за рахунок залучених коштів надавати фінансові кредити на власний ризик». Також, на підставі абзацу 2 ч. 1 ст. Закону України «Про фінансові послуги» фінансовим установам заборонено залучати кошти фізичних осіб (крім учасників такої установи) із зобов'язанням щодо їх повернення, у тому числі шляхом отримання позики, у разі якщо це прямо не передбачено законом про діяльність відповідної фінансової установи.

Спільними ознаками, хоча і з різним обсягом прав, фінансових компаній та кредитних установ як фінансових установ є, по-перше,

наявний статус фінансової установи [1] та їх державна реєстрація [2] та ліцензування [3]; по-друге, наявність відповідних законів, хоча відсутній спеціальний закон про фінансові компанії; по-третє, надання фінансових кредитів на власний ризик, а для кредитних установ – і за рахунок залучених коштів [4]; по-четверте, дозволено кредитним установам, а фінансовим компаніям заборонено залучати кошти фізичних осіб (крім учасників такої установи) із зобов'язанням щодо їх повернення, але останнім дозволено залучати кошти юридичних осіб [1]; по-п'яте, можливе суміщення здійснення операцій, які мають «кредитний характер», у передбачених законом випадках [5].

Поняття фінансової компанії не надається в Законі України «Про фінансові послуги», тому фінансові компанії можливо віднести до фінансових установ, формально не визначивши виду останніх, з віднесенням до «інших юридичних осіб». Термін «фінансова компанія» вживається тільки в Положенні «Про Державний реєстр фінансових установ, затверджений розпорядженням Держкомфінпослуг № 41 від 28.08.2003 (далі – Положення «Про Державний реєстр»).

Питання про співвідношення понять «кредитна установа» та «фінансова компанія» може бути вирішене наступним чином: фінансова компанія, що відноситься до фінансових установ, не є кредитною установою, оскільки це передбачено в абз. 14 ст. 1 Положення «Про Державний реєстр». Кредитною установою визначається така фінансова установа, яка визначена як кредитна в певному законі та може за рахунок залучених коштів надавати фінансові кредити (п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги»).

Правова невизначеність «кредитної установи» призводить до розуміння такої юридичної особи тільки відповідно до законодавства ЄС та закріплення, як відмічається, тільки за нею трьох видів діяльності, які як правило, здійснюють банків: 1) залучення коштів від фізичних і юридичних осіб, які підлягають поверненню як в формі вкладів, так і в інших формах; 2) наданні кредитів за свій рахунок; 3) емісії електронних грошей та обслуговуванні їх обігу [6, С. 102].

Р. Й. Бачо відносив фінансові компанії до фінансових інституцій небанківського спрямування з обмеженим переліком операцій,

які мають характер інвестиційних фінансово-кредитних установ [7, с. 126].

Л. К. Карпов на підставі аналізу норми права ЄС робить висновок, що за функціями фінансової компанії вона може бути включеним до змісту терміну «кредитна організація» [8].

Таким чином, кредитна установа та фінансова компанія – це такі організації, які здійснюють види діяльності, що не тотожні для них і різняться на підставі відсутності у останньої права здійснювати кредитування за рахунок залучених коштів як фізичних, так і юридичних осіб.

Отже, фінансова компанія відповідно до п. 3 розділу XI Положення «Про Державний реєстр» реєстр може здійснювати у будь-якому співвідношенні такі види фінансових послуг:

- надання фінансових кредитів за рахунок власних коштів;
- фінансовий лізинг;
- факторинг;
- надання поручительств;
- надання гарантій;
- надання позик.

До цього переліку можливо, як проект, віднести і такий вид фінансової послуги як «залучення фінансових активів юридичних осіб із зобов'язанням щодо можливості наступного їх повернення» (далі – залучення активів) але виникає питання щодо здійснення цієї операції одночасно з наданням фінансових послуг «кредитного характеру»: факторинг, поручительства, гарантії, позики, фінансові кредити. На наш погляд, при відсутності відображення в нормативно-правових актах заборони на одночасне надання таких послуг, наприклад, фінансових кредитів, позик та залучення активів, такий вид суміщення не доцільно забороняти для фінансових компаній, але їм необхідно вести облік кредитних операцій окремо від залучення активів, що може бути суттєвою пропозицією для фінансових компаній.

Крім вищезгаданого Положення «Про Державний реєстр» встановлює економічні вимоги до фінансових компаній у вигляді наявності у заявника як фінансової установи для реєстрації власного капіталу: 1) не менше ніж 3 млн грн для заявників, які планують

надавати один вид фінансових послуг; та не менше ніж 5 млн грн для заявників, які планують надавати два та більше видів фінансових послуг.

Аналіз даних щодо видів діяльності фінансових компаній, викладений в Державному реєстрі фінансових установ за 2010–2019 роки свідчить про зв'язок всіх фінансових послуг, які мають «кредитний характер» і які необхідно іменувати як кредитні операції.

Крім того, відповідно до п. 2.2. Положення про встановлення обмежень на суміщення діяльності фінансових установ з надання певних видів фінансових послуг діяльність з надання фінансових кредитів за рахунок прямо або опосередковано залучених коштів, має право здійснювати на підставі відповідної ліцензії лише кредитна установа, і така діяльність не може суміщуватися з наданням будь-яких видів фінансових послуг. Дана норма кореспондується з положенням п. 2. ч. 1 ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги»: кредитна установа – фінансова установа, яка відповідно до закону про діяльність відповідної фінансової установи має право за рахунок залучених коштів надавати фінансові кредити на власний ризик, оскільки фінансова компанія не буде надавати фінансові кредити за рахунок залучених коштів, як ми запропонували раніше.

Відповідно до п. 3 розділу XI Положення «Про Державний реєстр фінансових установ», з урахуванням вище названого, можливе таке суміщення в будь-яких варіантах видів фінансових послуг які перелічені в цьому пункті та можуть вважатися кредитними операціями.

Це не буде суперечити нормам, наведеними в п. 4 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2016 року № 913 в частині суміщення видів фінансових послуг. А вищенаведені правила суміщення, кореспондуються з положеннями п. 37 цього акту, відповідно до яких не суміщуються з іншими видами діяльності залучення фінансових активів із зобов'язанням щодо наступного їх повернення, крім випадків суміщення з наданням фінансових кредитів за рахунок залучених коштів кредитною установою.

На підставі вищевикладеного пропонується включити фінансові компанії, що здійснюють кредитні операції до складу кредитних установ і відповідно поширити на них нормативне регулювання таких видів фінансових установ. Натомість, за фінансовими компаніями, які не надають кредитні послуги залишити статус їх теперішній статус. При такій моделі поділу фінансових компаній ті фінансові компанії, які здійснюють кредитні операції, можливо запропонувати іменувати кредитними компаніями.

Разом з тим, необхідно в подальшому дослідити наслідки ліберального регулювання діяльності фінансових компаній та їх вплив на інтереси учасників та клієнтів фінансових компаній.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 № 2664-III. *Відомості Верховної Ради України*, 2002, № 1, ст. 1.
2. Про затвердження Положення про Державний реєстр фінансових установ: Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 28.08.2003 № 41.
3. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів): затв. Постановою Кабінету міністрів України від 7 грудня 2016 р. № 913. *Офіційний вісник України*. 2016 р., № 98, стор. 66, стаття 3192.
4. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 № 2664-III. *Відомості Верховної Ради України*, 2002, № 1, ст. 1.
5. Про затвердження Положення про встановлення обмежень на суміщення діяльності фінансових установ з надання певних видів фінансових послуг: Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 08.07.2004 № 1515.
6. Сирота А. І. Щодо співвідношення понять кредитна і фінансова установа. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2013. № 6-3. Том 1. С. 100–102.
7. Бачо Р. Й. Дефініції та класифікація небанківських фінансових установ в сучасних умовах. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2015. Т. 20. Вип 1/1. С. 124–127.
8. Карпов Л. К. Правовое регулирование деятельности кредитных организаций в Европейском Союзе. Москва: Статут, 2014. 152 с.